

7 HAZİRAN SEÇİMİNE DOĞRU
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
(CHP)

TANJU TOSUN

7 HAZİRAN SEÇİMİNE DOĞRU
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
(CHP)

TANJU TOSUN

COPYRIGHT © 2015

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama.: Ümare Yazar

Kapak fotoğrafı: AFP

Baskı.: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel:+90 312.551 21 00 | Faks :+90 312.551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüp İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C. Office

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106

Washington, D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No 19 Cairo MISIR

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
KEMAL KILIÇDAROĞLU'NU CHP GENEL BAŞKANLIĞINA TAŞIYAN SÜREÇ	9
CHP'DE KILIÇDAROĞLU DÖNEMİ VE YENİLİK ARAYIŞI	10
12 HAZİRAN 2011 SEÇİMİ VE CHP	12
12 HAZİRAN SEÇİMİ SONRASI CHP'DE KURULTAY MESAİLERİ	13
30 MART 2014 YEREL SEÇİMLERİ	16
CHP VE CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ	17
CUMHURBAŞKANI SEÇİMİNİN ARDINDAN YENİ ROTA ARAYIŞI	19
7 HAZİRAN SEÇİMİNE DOĞRU CHP	20
CHP'DE ÖNSEÇİM VE KONTENJAN ADAYLIĞININ ANLAMI	21
7 HAZİRAN SEÇİMİ VE CHP SEÇİM BİLDİRGESİ	22
SONUÇ	24

YAZAR HAKKINDA

Tanju TOSUN

Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden 1988 yılında ikincilik derecesiyle mezun oldu. Yüksek lisans ve doktorasını siyaset bilimi alanında tamamladı. Doçentlik tezini "Siyasal Hayat ve Kurumlar" alanında hazırladı. Bir süre Washington DC'deki Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Türkiye Çalışmaları Merkezi'nde misafir araştırmacı olarak bulundu. Türkiye siyaseti, karşılaştırmalı siyaset, oy verme davranışları, seçim coğrafyası, siyasi kamuoyu araştırmaları ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) üzerinde yoğunlaşan Prof. Dr. Tosun'un yayımlanmış sekiz kitabı vardır.

ÖZET

Türkiye siyasetinde CHP çeyrek asırdan beri iktidar arayışını sürdüren parti konumunda. 1995 genel seçimi öncesinde kurulan kısa süreli DYP-CHP koalisyon hükümeti bir yana bırakıldığında, CHP yakın dönem siyasal hayatımızda “ömrü iktidar arayışıyla geçen parti” şeklinde nitelendirilebilir. 9 Eylül 1992’de yeniden açılmasından 10 Mayıs 2010’a kadar, kısa süreli ayrılık hariç, Deniz Baykal’la girdiği hiçbir genel seçimde iktidara ulaşamayan CHP, yeni genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ile birlikte seçim kazanmak isteyen parti olma yolunda yoğun mesai harcıyor. Kılıçdaroğlu’nun genel başkan seçilmesiyle birlikte partide gözlenen ideolojik yenilenme arayışında belirli mesafe kat edilse de, ulusalcıların baskın olduğu heterojen yapı nedeniyle CHP kendi içinde birlik görüntüsü veremeyen bir partiydi. Bu durum doğal olarak CHP’nin seçmen nezdindeki itibarını etkilediği gibi, iç sorunlarla uğraşması toplumsal taleplere yanıt vermesini de engellemiştir.

Cumhurbaşkanı seçiminden sonra parti içindeki muhaliflerin ayrılmalarının ya da tasfiye edilmelerinin CHP’ye seçime gidilen süreçte ivme kazandırdığına yönelik yorumlar yoğunlaşmıştır. Bunu, partinin 7 Haziran seçimine yönelik hazırlıkları, milletvekili aday belirleme yöntemi ve seçim bildirgesi örneğinde gözlemlemek mümkün. Geçmiş seçimlerde adaylarını ağırlıklı olarak genel başkan ve genel merkez odaklı belirleyen CHP, ilk kez çoğu ilde adayların ön seçim yolu ile parlamenter siyasete dahil olmalarının önünü açmıştır. CHP’nin bu seçime özgü ilklerinden bir diğeri; seçmene dokunma, sorunlarını tespit ve çözüm önerileri odaklı bir bildirgeyle karşısına çıkmasıdır. Kılıçdaroğlu öncesi farklı, etnik, dinsel kimliklerden arındırılmış, neredeyse sınıfsız imtiyazsız bir Türkiye vaadiyle seçmenin karşısına çıkan CHP, bu kez ekonomiyi sosyal projeler aracılığıyla harmanlayarak “Yaşanacak Bir Türkiye” başlığıyla topluma vaatlerini ulaştırdı.

Bu çalışma 7 Haziran’daki genel seçime doğru Kemal Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP’yi analiz etmeyi amaçlamaktadır.

GİRİŞ

Türkiye 7 Haziran 2015'te yeni bir genel seçime gidecek. Seçimde ortaya çıkacak iktidar tablosunun Türkiye'yi 2020'lere taşıyacağı gerçeğinin yanısıra, seçimin ardından 4 yıl seçmenin sandığa gitmeyecek olması, seçime ayrı bir özellik katmaktadır. 7 Haziran seçimi Türkiye parti siyasetinde hükümet sistemini değiştirme potansiyeline sahip olması bakımından da ayrı bir öneme sahiptir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AK Parti'nin parlamenter sistemin tıkandığı iddiasıyla başkanlık sistemine geçilmesi yönündeki ısrarı, bunun için de anayasal olarak sandıktan gerekli desteğin çıkması şartı, seçimi geçmiştekilerle karşılaştırdığında önemli kılan bir özelliktir. Seçmenin sandıkta yapacağı tercihle buna imkan tanıyıp tanımayacağı 7 Haziran gecesi görülecektir.

Seçmenin AK Parti'ye vereceği desteğin düzeyi hükümet sistemimizin kaderi kadar, başta CHP olmak üzere siyasal partilerin kaderini de belirleme potansiyeline sahiptir. Kemal Kılıçdaroğlu'nun genel başkan seçilmesiyle birlikte CHP'nin yenilenme arayışının 7 Haziran sürecinde bir üst aşamaya ulaştığını söylemek mümkündür. Kılıçdaroğlu genel başkan seçildiği andan itibaren partiyi ideolojik kimlik ekseninde yenileyip, partisine yapılandırılan “vesayetçi rejimin

sivil politik örgütü” şeklindeki imajı yumuşatmaya çalışsa da, bunda başarılı olamamıştır. CHP kendisini yenileyemediği için, 2011 genel seçimi ve 2014 yerel seçimlerinde seçmenden beklediği desteği alamadı. Kılıçdaroğlu'nun elinde kendi siyasal kariyeri ve kaderine hükmetme adına kalan son koz 7 Haziran'da partisinin oylarını yükseltmektir. Partiyi ideolojik kimlik anlamında yenileyip, değiştirme bağlamında manevra alanı daralan Kılıçdaroğlu ve ekibi, 7 Haziran sürecinde plan değişikliğine gidip, değişimi dar ve sınırlı ideolojik alanda tutarak, milletvekili adaylarını belirlemede ön seçim kararı almıştır. Yenilenmeye ilişkin yöntem değişikliğini ise ekonomi politikaları üzerinden kurgulamıştır. Bir başka anlatımla; siyaseten inşa edilemeyen “Yeni CHP” bu kez ekonomi politikaları üzerinden yenilenmenin aracı olarak tahayyül edilmektedir. Söz konusu politikalarda sosyal içerikli vaatler, yani ekonomik olanın sosyal olanla harmanlanması, CHP'nin dolaylı bir yenilenme arayışı olarak okunabilir. Bu değişim arayışını CHP'nin 7 Haziran için hazırladığı bildirgede fazlasıyla görmek mümkün.

7 Haziran'ın rekabet şiddetini arttıran, sonucu merakla beklenen bir diğer husus; milliyetçi Kürt hareketinin siyasal temsilcisi olan HDP'nin elde edeceği sonuç. Çünkü HDP'nin yüzde 10'luk ulusal barajı geçip parlamentoda temsil hakkı elde etmesinin, olası seçim sonucuna göre yapılan milletvekili dağılımı simülasyonlarına göre Türkiye'de 7 Haziran sonrası oluşacak siyasal tabloyu önemli oranda değiştireceğine yönelik tartışmaları başlatmıştır. Bunun da ötesinde AK Parti ve Cumhurbaşkanı'nın talep ettiği hükümet sistemi değişikliği seçim sonucu ile de doğrudan ilgili hale gelmektedir. Bu nedenle, HDP'nin siyasal sistemin geleceğine ilişkin potansiyel etki gücü, 7 Haziran'ı daha fazla merak edilen bir seçim haline büründürmektedir. Diğer yandan, kamuoyu araştırmaları yerleşik oy gücü yüzde 15'i aşamayan MHP'nin seçmen nezdinde, oy tabanında sınırlı bir kıpırdanma yaşandığını ilan etmektedir. MHP oylarındaki olası bir artışın

önemi, hangi parti ya da partilerin seçmenlerinden oy devşireceği, dolayısıyla hangi parti aleyhine oy alışverişinin etki yapacağı noktasındadır. Özellikle ilk kez kampanyasında iddialı vaatlerle seçmenin karşısına çıkan CHP'nin alacağı sonuç, bu parti kadar, Türkiye parti siyasetinin geleceğini de yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle, elinizdeki çalışma CHP özelinde 7 Haziran'a giden süreçte partinin yakın geçmişini ve bugünü ele alıp, değerlendirmektedir.

KEMAL KILIÇDAROĞLU'NU CHP GENEL BAŞKANLIĞINA TAŞIYAN SÜREÇ

Türkiye parti siyasetinin tarihsel arka planı bağlamında en köklü partisi olan CHP'de 2010 yılında yaşanan genel başkan değişimi, nedenleri ve sonuçları bakımından bu partinin 77 yıllık siyasi hayatında karşılaşılmayan bir gelişmedir. 7 Mayıs'ta bir internet sitesinde Genel Başkan Deniz Baykal'la ilgili bir kasetin yayınlanmasının ardından, Baykal 10 Mayıs 2010'da 15 yıl 8 ay sürdürdüğü CHP genel başkanlığı görevinden istifa etti. Baykal'ın genel başkanlıktan ayrılışının parti içinde genel başkan arayışının yaşanmadığı bir dönemde gerçekleşmesidir.

İstifanın ardından işleyen süreçte, CHP Grup Başkanvekili Kemal Kılıçdaroğlu 17 Mayıs 2010'da bu görevinden ayrılarak, 33. Olağan Kurultayda genel başkanlığa aday olacağını açıkladı. Kılıçdaroğlu her ne kadar bazı ulusal ve yerel siyasetçilere ilişkin hazırlamış olduğu yolsuzluk iddialı raporlarla kamuoyu nezdinde CHP içinde yükselen bir politik figüre dönüşmeye başlasa da, örgüt içinden güçlü bir destek almadan genel başkanlık koltuğuna oturması mümkün değildi. Kılıçdaroğlu'na bu destek, örgüte hakim olan Önder Sav'dan gelmiştir. 22-23 Mayıs 2010'da toplanan Kurultayda Kılıçdaroğlu CHP'li 1249 delegenin 1200'ünün imzasıyla aday gösterilmiştir. Tek adayla gidilen seçimde Kılıçdaroğlu 1197

geçerli oyun 1189'unu alarak, CHP'nin 7. genel başkanı seçildi. Kılıçdaroğlu'na göre kendisini genel başkanlığa taşıyan süreçte Önder Sav öncü role sahipti.¹

Kılıçdaroğlu'nun CHP genel başkanlığına seçilmesi, parti örgütünde daha seçim günü coşkuyla karşılanmış olsa dahi, Baykal gibi bir siyasi aktörün ardından bu koltuğa oturması geleceğe ilişkin kimi belirsizlikleri içermektedir. Bu gelişme ilerisi için, partide ya Kılıçdaroğlu ismiyle anılan dördüncü bir tecrübeye yol açacak ya da "Baykal sonrası dönem" olarak adlandırılacaktır.²

Kılıçdaroğlu oylamanın ardından yaptığı konuşmada AK Parti'nin politikalarına sanyileşmeden istihdama, uluslararası ticaretten sosyal politikalara ve bölgesel ekonomi politikalarına kadar sert eleştiriler getirirken, Kürt sorununa doğrudan değinip, çözüme ilişkin somut çözüm önerileri dillendirmek yerine, meseleye kimlikler üstü bir bağlamda yaklaşmıştır. Kılıçdaroğlu, rejimin demokratikleşmesiyle ilgili tahayyüllerinden çok, parti içi demokrasinin altını çizmiştir.³ CHP'nin hedef kitleleri olarak "yurtseverler" şeklinde bir tanımlamayı tercih ederken, bu kitleye ise şöyle sesleniyordu: "Herkesi kucaklamak zorundayız. Buna inanan bütün yurtseverler, inancı, etnik kimliği ne olursa olsun CHP çatısı altına gelsin. Burada ona yer var. Önce birleşeceğiz". Altı çizilen yurtseverlik profilinde, toplumun hangi kesimleriyle buluşulacağına ilişkin somut bir tercihte bulunmaması, Kılıçdaroğlu'nun da ilk günden itibaren zamanın ruhuna uygun olarak CHP'yi "Herkesi yakalayan parti" (catch-all party) olarak konumlandırmak istemesinin bir sonucuydu.

1. Erdal Emre, Öteki Kemal, (Destek Yayınları, İstanbul: 2015) s. 184-185.

2. Hatem Ete, "CHP'deki Değişim Lider Değişimi mi, Siyaset Değişimi mi?" *SETA Analiz*, (2010)'dan aktaran Mahmut Övür, *12 Eylül'den 12 Haziran'a Siyasi Partiler Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)*, (SETA Yayınları, Ankara: 2011) s.11.

3. *A.g.e.*, 22 Mayıs 2010.

CHP'DE KILIÇDAROĞLU DÖNEMİ VE YENİLİK ARAYIŞI

CHP Baykal'ın istifasının ardından geçen 1,5 yıl içinde iki Kurultay yaparken, Kılıçdaroğlu'nun genel başkan seçildiği Kurultay sonrası, 18 Aralık 2010'da 15. Olağanüstü Kurultay toplanmıştır. Tüzük Kurultayı olarak bilinen etkinliğin gündemi Parti Meclisinin seçimiydi. Yeni oluşan 80 kişilik Parti Meclisinin 17 üyesinin seçildikleri gün CHP üyesi olmadığının iddia edildiği⁴ bu Kurultayın en önemli sonucu, genel başkanın Kurultaya damgasını vurmuş olmasıdır.⁵ Bunun anlamı; CHP'de yapmak istediği değişikliklere destek verecek üst yönetimin Kılıçdaroğlu'nun isteği ve delege iradesiyle açığa çıkmasıdır. Genel başkan seçildikten 7 ay sonra gidilen bu Kurultayda yapmış olduğu konuşmada Kılıçdaroğlu, Türkiye ekonomisi, toplum ve siyasetine dair çözümler yaparken, özellikle partinin ekonomiye bakışı ve çözüm önerilerine ilişkin saptamalarda bulunmuş, bunun yanısıra CHP'nin "yeni" kimliğinin sinyalini "Yeni anlayışla yola çıkıyoruz" şeklinde vermiştir.⁶

Kılıçdaroğlu'nun dillendirdiği "Biz üçüncü yoluz, çağdaş yoluz, özgürlükçü yoluz" ifadesini, CHP'nin Kılıçdaroğlu ile birlikte partiyi yenileştirme, "yeni CHP"yi inşa etme arayışının dışı vurumu şeklinde okumak mümkündür. Kahraman'a göre "Kılıçdaroğlu'nun Kurultaydaki konuşması her şeyden önce CHP'nin bugüne kadar Baykal eliyle sürdürdüğü dünyanın en saçma politikalarından somut bir kopuşu belirliyordu. Kültürel ve hukuksal terimler üstünden devam eden bir anlayış değil, reel sorunlara odaklanmış bir muhalefet söz konusuydu. Bu doğru veya yanlış,

reel bir muhalefetti ve önemli bir başlangıçtı."⁷ Üçüncü Yol şeklindeki kavramsallaştırma ise, CHP'nin Tony Blair öncülüğünde İngiliz İşçi Partisi'nin inşa ettiği çağdaş sosyal demokrat parti kimliğine öykünme ve yenilenme arayışıydı. Nitekim iki yıl sonra yapılan Olağanüstü Kurultay sonrasında Kılıçdaroğlu bir gazeteciyle yaptığı görüşmede bunu açıkça ifade etmiştir: "Alman, Fransız, İngiliz sosyal demokrat partilerin programlarını getirttik, onları da inceleyeceğiz".⁸ Söz konusu yenilenme arayışı ilk somut sonucunu aynı Kurultayda Parti Meclisine seçilen üyelerin kimlikleri örneğinde dikkat çekiciydi. Siyasi aktör ekseninde başlatılan yenilenme arayışına parti içi ve parti dışından yükselen tepkilere bakıldığında ise, CHP'den ulusalcıların, Kemalistlerin partiden atılması, yerlerine mandacı-neoliberal çevrelerden kişilerin Parti Meclisine girmesi şeklinde tanımlanmıştır.⁹ Kılıçdaroğlu'nun "yeni CHP"ye dair tahayyülünde ya da yüklediği anlamda birkaç hususun öne çıktığını yeri gelmişken belirtmek gerekir. Bu anlam içinde başta gençler, kadınlar, farklı siyasi eğilimde olanlar gibi geniş halk kitleleri ile buluşmak, Baykal'ın CHP'sindeki katı laiklik temelli parti ideolojisi yerine sosyal devleti öncüllemek ve buna uygun bir dili tedavüle sokmak, ülkenin ekonomi, siyasete ilişkin temel sorunlara yaklaşımında Baykalcı negatif siyaset dilinden uzaklaşmaya çalışmak göze çarpmaktaydı.¹⁰

Kılıçdaroğlu'nun "yeni CHP" arayışında dillendirdiği hususlar, partililere geride bırakılan 10 yılın CHP'sinden farklı bir CHP yaratma sözüydü. "Yeni lider, partililere yalnızca CHP'yi yenilemeyi değil, onu iktidar yapmayı ve Türkiye'nin demokratikleşme, sosyal adalet ve yoksulluk gibi temel meselelerini çözmeyi de vadediyor-

4. Turhan Özlü, *Kılıçdaroğlu'yla Dört Yıl 2010-2014 Y-CHP*, (Kaynak Yayınları, İstanbul: 2015) s. 30.

5. Mesut İzgili, *CHP "Yeni" Oldu mu Tüzük Demokratikleşti mi*, (Karınca Yayınları, Ankara: 2013) s. 41.

6. <http://www.chp.org.tr/?p=6171>

7. Hasan Bülent Kahraman, "CHP Sollaşabilir, Solculaşamaz", *Sabah*, 24 Mayıs 2010.

8. Taha Akyol; "CHP'de Yol Ayrımı", *Hürriyet*, 29 Şubat 2012.

9. Özlü, *a.g.e.*, s. 30.

10. Mustafa Altunoglu ve Doğan Eşkinat, "30 Mart'a Doğru Cumhuriyet Halk Partisi", *SETA Analiz*, (Mart 2014) s. 14-15.

du. Nitekim gerek Kurultay konuşması, gerekse daha sonra verdiği beyanatların içeriği, CHP'nin önceliklerinin belirgin bir biçimde değiştiğini gösterir niteliktedir. Rejim ve laiklik vurgusunun yerini işsizlik, yoksulluk, yolsuzluk sorunları ve emek ekseninde örülmüş sosyal adaletçi bir söylemin aldığı görülmektedir.¹¹ Benzer söylem Kılıçdaroğlu'nun yakınındaki Gürsel Tekin gibi isimler tarafından da dile getiriyordu.¹²

Baykal'la karşılaştırıldığında en önemli değişimlerden biri söylem düzeyinde dikkat çekiyordu. Nitekim "topluma iletilen mesajın içeriğindeki niteliksel değişme kadar, sözün söylenme biçiminin, mesajın alıcıları tarafından algılanma biçimini de değiştirecek bir şekilde Kılıçdaroğlu ile farklılaşırken, Baykal'ın ağzından çıktığında çeşitli toplum kesimleri tarafından işitilmeyen mesajlar Kılıçdaroğlu tarafından dillendirildiğinde, hem dillendiren aktöre yönelik algı, hem de mesajın verilmiş biçimi nedeniyle artık farklı toplum kesimleri tarafından dikkate alınmaya başlanmıştı".¹³ Bu anlamda CHP'deki yeni genel başkanlık "...lider değişiminin ötesinde, siyaset yapma tarzı, kadroları, söylemi ve siyasal stratejisine yön veren öncelikleriyle yeni bir CHP'nin ortaya çıkmakta olduğu" şeklinde okunabilirdi.¹⁴ Genel başkan seçilmesinin ardından yeni ekip marifetiyle başlatılan yeni bir politik kimlik ve dil inşası, CHP'nin asr-ı saadet günlerini özlemle ananların duymaya tahammül edemedikleri bir siyaset tarzıydı. Diğer taraftan da geç kalmış bir eksen kaymasıydı. Partinin Baykal'la takılıp kaldığı beşte birlik oy oranına mahkûm olmamak, CHP'yi düşüğü yerden kaldırmak için girişilen bir "ezber bozma" hareketiydi.

11. Derya Kömürçü, "Kılıçdaroğlu Sonrası CHP", İktisat Dergisi, No. 515-516, (Haziran 2011), s. 4.

12. Gürsel Tekin'le Yapılan Söyleşi, *Newsweek Türkiye*'den (2010) aktaran Övür, a.g.e., s. 14.

13. Kömürçü, a.g.m., s. 4.

14. A.g.m., s. 4.

Kılıçdaroğlu'yla birlikte yeni olmaya çalışan CHP'nin yapmaya çalıştığı, muhaliflerin eksen kayması olarak dillendirildiği şey; partinin hareket kabiliyetini zayıflatan ezberin bozulmasından başka bir şey değildi. Sözünü ettiğimiz bu hareket CHP için imkansızın siyasetinden mümkün olanın siyasetine doğru siyaset tarzının evrimleşmesi olarak okunmalıydı. Bu ise yeni bir CHP'nin filizlenmesine denk düşmekteydi.¹⁵ Hal böyle olunca, CHP içinde partinin geleneksel kimliğinin çağdaş yorumuna tekabül eden bu arayışa tepkiler gecikmemiştir. Özellikle partide katı Cumhuriyetçilik ve laiklik temelli siyasal dil ve söylemin geri plana atılarak, toplumun Kürt sorunu, başörtüsü meselesi gibi temel siyasi me-

Yeni lider, partililere yalnızca CHP'yi yenilemeyi değil, onu iktidar yapmayı ve Türkiye'nin demokratikleşme, sosyal adalet ve yoksulluk gibi temel meselelerini çözmeyi de vadediyordu.

selelerine vurgu yapılması başta Önder Sav olmak üzere katı laik ve cumhuriyetçi geleneksel aktörlerin tepkisine yol açacaktı. Nitekim 15. Olağanüstü Kurultay öncesi 18 Aralık 2010'da Abant'ta, ardından 16 Ekim 2010'da İstanbul'da, 19-21 Şubat 2011'de Van'da "Kürt Açılımı" olarak adlandırılan toplantılarda partinin Türk modernleşmesini yanlış okuduğuna ilişkin yapılan değerlendirmelere¹⁶ Kılıçdaroğlu ile ekibinin önem vermesi, başta Sav olmak üzere partinin statükocu aktörleri için adeta CHP'ye yönelik bir siyasi yıkım projesi olarak görüldü.

Bu nedenle karşı tepkiler süratle oluştu. Kılıçdaroğlu ve ekibi uzun bir süre kendisine karşı

15. A.g.m., s. 4.

16. Övür, a.g.e., s. 12.

oluşan bu tepkilerle boğuşmak zorunda kalacak, hatta taraflar arasında yaşanan tartışmalar Kılıçdaroğlu'nun genel başkan seçilmesinde yadsınamayacak rolü olan Önder Sav'ın CHP'de yöneticiliği ve milletvekilliğinin bitmesiyle sonuçlanacaktır. Bu arada toplanan Kurultayda Kılıçdaroğlu'nun Parti Meclisinde istediği değişiklik kabul edilmiş, partide güçlü genel sekreterlik dönemi yapılan tüzük değişikliğiyle sona ermiştir. Gerek tüzük değişikliği, gerekse Parti Meclisinin yeni yapısı, Kılıçdaroğlu'nun partideki gücünü belirli oranda konsolide ettiğini¹⁷ göstermesi anlamında dikkate değerdir. Sav'ın tasfiyesi ve 15. Olağanüstü Kurultay sonrası oluşan güçlü yönetim yapısına rağmen, kamuoyu önünde parti imajını yıpratmamak kaygısı ile partinin son on yılda oluşan kemikleşmiş seçmen kitlesinde kırılmalara yol açmamak için, siyaset yapma tarzı ve söylemin ötesinde parti politikalarında kayda değer bir açılım yapılamamıştır.

Kılıçdaroğlu'yla birlikte yeni olmaya çalışan CHP'nin yapmaya çalıştığı, muhaliflerin eksen kayması olarak dillendirdiği şey; partinin hareket kabiliyetini zayıflatan ezberin bozulmasından başka bir şey değildi.

12 HAZİRAN 2011 SEÇİMİ VE CHP

CHP'nin 12 Haziran seçimine yönelik kampanya stratejisi genel olarak değerlendirildiğinde, Kılıçdaroğlu ile birlikte partideki değişimin iktidar pratiklerine odaklandığını da vurgulamak gerekir. Türkiye'nin sorunlarına, bunlara ilişkin

17. Hatem Ete ve Doğan Eşkinat, "Siyaset Arayışından Arayış Siyasetine CHP (2010-2013)", *SETA Analiz*, (2013), s. 5.

saptamalara ve çözüm önerilerine göz atıldığında, topluma artık yeni vaatler söyleme zamanının geldiğine ilişkin partide bir inancın hakim olduğu açıktı. Bildirgede toplum, ekonomi ve siyasete dair önermeler dikkate alındığında, Baykal dönemi CHP'si ile belirgin biçimde farklılaşma göze çarpmaktadır. CHP'nin seçim öncesinde topluma açıkladığı rapor ve belgeler, CHP'nin toplum, ekonomi ve siyasete ilişkin dinamik yeni okumalarıydı. Kılıçdaroğlu'nun seçim meydanlarında da yaptığı tespitler Baykal'ın CHP'sine göre fark yaratıcı nitelikteydi. Kılıçdaroğlu'ndan önce Kürt sorununu, başörtüsü meselesini fazlasıyla dillendirmeyen, yoksullaşmaya çare üretme, demokratikleşmeye ilişkin proje geliştirme bağlamında hep ürkek davranan CHP, 2011 seçim bildirgesindeki önermeler veri alındığında, bunu üzerinden atmış görünüyordu.¹⁸ Sosyal demokrasi, Cumhuriyet ve laikliğe yeni kavramlar, önermeler ekleyerek yeniden yorumlayan CHP bu değişimle 12 Haziran 2011 seçimine katılmıştır.

Seçimlere gidilen süreçte en önemli husus, merkez sağda aktif politika yapan Turhan Tayan'ın Bursa'dan, Mehmet Haberal'ın Zonguldak'tan, Ergenekon davası nedeniyle tutuklu olan Mustafa Balbay'ın İzmir'den aday gösterilmesiydi. Özellikle Tayan ve Haberal'ın aday gösterilmesine karşı, Sav ve ekibinden kimsenin listelere konmaması, kamuoyunda CHP'nin önce ilkeler, şimdi de aktörler temelinde sağa kaymakta olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.

CHP'nin 12 Haziran Sandık Performansı

12 Haziran 2011 genel seçiminde CHP Türkiye genelinde toplam geçerli 42.941.763 oyun 11.155.972'sini alarak, yüzde 25,98'lik oy oranıyla 135 milletvekilliği elde etmiştir.¹⁹ Seçim sonuçlarını CHP açısından çeşitli boyutlarıyla

18. Tanju Tosun, "2000'li Yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi", *2000'li Yıllar -1- Türkiye'de Siyasi Partiler*, (Meydan Yayıncılık, İstanbul: 2011) s. 117-118.

19. <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/gumrukdahil/gumrukdahil.pdf>

TABLO 1: CHP OYLARININ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (%)

BÖLGELER	CHP 2009 İ.G	CHP 2011	CHP 2014 İ.G	CHP 2014-2011	CHP 2014-2009
MARMARA	25,5	33,0	31,6	-1,4	6,1
EGE	25,2	31,1	28,4	-2,7	3,2
AKDENİZ	19,8	25,5	22,9	-2,6	3,1
KARADENİZ	16,6	21,7	18,8	-2,9	2,2
İÇ ANADOLU	13,4	17,6	15,6	-2,0	2,2
GÜNEYDOĞU ANADOLU	7,0	8,0	5,8	-2,2	-1,2
DOĞU ANADOLU	8,5	13,4	9,6	-3,8	1,1

analiz ettiğimizde ilginç bulgular göze çarpmaktadır. CHP 24 ilde kendi ortalamasının üzerinde oy toplamayı başarırken, 5 büyük kentte oyları şu şekildeydi: İstanbul: yüzde 31,3, Ankara: yüzde 31,7, İzmir: yüzde 43,8, Bursa yüzde 25 ve Adana: yüzde 30,8. En yüksek oy aldığı 5 il ise; Tunceli yüzde 56,2, Kırklareli yüzde 52,7 Edirne yüzde 51,7, Muğla yüzde 45,8 ve Tekirdağ yüzde 44,5. Oy oranlarını bölgesel olarak değerlendirdiğimizde ve oy değişimine baktığımızda ise şu tabloyla karşılaşıyoruz:

Parti en yüksek oy oranına yüzde 33 ile Marmara'da ulaşırken, Ege'de elde ettiği oy oranı yüzde 31,1, Akdeniz'de yüzde 25,5, Karadeniz'de yüzde 21,7, İç Anadolu'da yüzde 17,6, Güneydoğu Anadolu'da yüzde 8 ve Doğu Anadolu yüzde 9,6 idi. CHP 2009 yerel seçimleri il genel meclisi sonuçlarına göre oylarını Marmara'da 7,5 puan, Ege'de 5,9 puan, Akdeniz'de 5,7 puan, Karadeniz'de 5,1 puan, İç Anadolu'da 4,2 puan, Doğu Anadolu'da 4,9 puan ve Güneydoğu Anadolu'da 1 puan artırmayı başarmıştır. 2014'te ise 2011'e göre tüm bölgelerde 1,4-3,8 arasında kayıp söz konusudur.

12 Haziran seçim sonuçları üzerine partinin yeni kimliği ve yönetimine sıcak bakmayanlar, ısrarla seçimlerden partinin başarısız çıktığını iddia edip, bunun faturasını yeni yönetime çıkarmaya çalışmışlardır. Ortaya çıkan tablonun ardından CHP içinde süregelen tartışmalar, yenileşme arayışında olan partinin halen klasik siyaset yapma

tarzından kurtulamadığının işaretiydi. Kılıçdaroğlu'nun seçimden kısa bir süre önce başarının asgari çitasını yüzde 30'lar düzeyinde ilan etmesi, partinin hedefine ulaşamadığına yönelik tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

12 HAZİRAN SEÇİMİ SONRASI CHP'DE KURULTAY MESAİLERİ

12 Haziran seçiminde CHP'nin beklediği başarıyı elde edememesi, parti içindeki muhalifleri beklediği üzere harekete geçirmiştir. Kılıçdaroğlu'nun, genel seçimde başarısız olunması halinde istifa edeceğini ima etmesi, Gürsel Tekin'in seçim öncesinde yüzde 30 oy oranını başarı eşiği olarak deklare etmesi, seçim sonrası parti içi muhalefetin istifa çağrılarını yüksek sesle dillendirmesine neden olmuştur. İstifa çağrısı yapanlar Kılıçdaroğlu'na yakın isimlerden Sezgin Tanrıkulu'nun akrabalarından dahi oy alamadığını, yeni CHP'nin bir Amerikan projesi olduğunu dile getirerek, Kılıçdaroğlu'nun başarısız olduğunu, bu nedenle istifa etmesi gerektiğini düşünmekteydiler. Bu süreçte muhalifler imza kampanyası başlatarak, partiyi yeni bir Kurultaya taşımak isteseler de başarılı olmamışlardır. Birkaç girişimin ardından genel merkez, 256 imzanın Kurultay toplamak için yeterli olduğunu belirtmiş, bu imza sayısına ulaşıncaya CHP yönetimi sürece müdahil olmayı tercih etmiştir. Bu durum, muhalefetin

kampanyasını demokratik tüzüğün elde edilmesi için yegane kanal olmaktan çıkararak delegeleri Kılıçdaroğlu ile Sav arasında temel bir tercih yapmaya mecbur kıldı. Tüzük değişiklikleriyle uzun bir süreden sonra çarşaf liste usulüne göre yönetimi belirleyecek olan partide delege kompozisyonunu etkileme çabaları, yeni ve eski yönetici kadroları arasında olduğu kadar yeni yöneticiler arasında da sürtüşmelere neden olmuş, sonuçta Genel Başkan Yardımcısı Gürsel Tekin, Nihat Matkap ve Erdoğan Toprak'ın teşkilat seçimlerine etki yaptıkları gerekçesiyle görevlerinden istifa etmelerine neden olmuştur.²⁰

Bu anlamda 12 Haziran seçiminin ardından CHP'de yaşanan en önemli gelişmelerden biri; 26 Şubat 2012 tarihinde toplanan 16. Olağanüstü Tüzük Kurultayıdır. Kılıçdaroğlu 12 Haziran seçiminin ardından tüzük Kurultayına gidileceği mesajını vermiş, örgütlerden gelen istekler doğrultusunda mevcut tüzüğün demokratik bir içeriğe kavuşturulacağı sözünü verse de²¹ bu söz ancak muhaliflerin ısrarı ile gerçekleşme imkanı bulmuştur. 26 Şubat 2012 tarihindeki Kurultayda kabul edilen tüzüğe göre 80 olan Parti Meclisi (PM) üye sayısı 60'a iniyor, Merkez Yönetim Kurulu (MYK) üye sayısı ise 17 olarak belirleniyordu. Tüzükte 47 maddede değişikliğe gidilmiş, parti içi süreçlerin demokratikleştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle milletvekili genel seçiminde merkez yoklaması yoluyla belirlenecek adayların tespitinde ve parti organları üyeliklerinde, kongre ve kurultay delegesi seçimlerinde en az yüzde 33 cinsiyet kotası, yüzde 10 gençlik kotası uygulanmasının kabulü önemliydi.

CHP'nin bu tüzük değişikliğinde parti içi süreçlerin demokratiklik, katılımcılık, çoğulculuk ekseninde revize edilmesi yeni parti aklına ilişkin ulaşılmaya çalışılan yeni bir üst aşama şeklinde değerlendirilebilirdi.²² Altını önemle çizmek ge-

reki ki, Şubat Kurultayı da CHP'deki parti içi mücadeleyi sona erdirmeydi. Mücadeleye noktayı koyan asıl gelişme 17-18 Temmuz 2012 tarihlerinde toplanan ve "Demokrasi ve Değişim Kurultayı" olarak tanımlanan 34. Olağan Kurultayıdır.

Kurultayda Kılıçdaroğlu'nun anahtar listesi kendi Parti Meclisi adaylarından oluşurken, Parti Meclisi üyeleri seçiminde bu liste ezici bir çoğunlukla desteklenmiştir. Delegelerin bu yöndeki tercihinin anlamı parti içinde Kılıçdaroğlu'nun rakipsiz kalmasıydı. Bu bağlamda 34. Olağan Kurultay, ana muhalefet partisinin 2010 yılının sonundan itibaren içerisine girdiği mücadele dönemini sona erdirirken, iki buçuk yıl önce gerçek gücü olmayan bir genel başkan olarak göreve gelen Kemal Kılıçdaroğlu'nun parti içi iktidarı gözle görülür şekilde kendi elinde toplamayı başardığına işaret ediyordu.²³

CHP Kurultay sonrasında da politika ve söylem savrulmaları yaşamış, fakat parti içindeki muhaliflerin sesi bir süreliğine kesilmiştir. Ortaya çıkan yeni durum, partinin yeni yönetici kadrosunda birbirinden farklı siyaset tarzları ve beklentileri olan ulusalcı ve sosyal demokrat isimlerin birlikte bulunmasıydı ki bunlar parti içinde muhalif aktörler olarak seslerini özellikle 2014 yerel seçimleri sonrasında yükselteceklerdi. Bu tablo parti içi iktidar pozisyonlarının ana hatlarıyla ulusalcı isimler ve sosyal demokratlar arasında paylaşıldığına işaret ediyordu. CHP'nin merkez yönetiminde Kılıçdaroğlu'yla birlikte CHP siyasetinde yer almaya başlayan yeni isimler ve Baykal döneminin bazı muhalifleri yer bulurken, kamuoyunda daha çok görünürlüğü olan parti sözcülüğü ve grup başkanvekilliği gibi pozisyonlar ulusalcı eğilimleriyle öne çıkan isimlerce doldurulmuştu. Bu dağılım, parti tabanı açısından fay hatlarını temsil eden kritik meselelerde partinin tutarlı bir pozisyon üretmesini fiilen olanaksız kılarken, kitlesel düzeyde yaşanan ulusalcı-sosyal demokrat ayrışmasını da

20. Ete, Eşkinat, *a.g.e.*, s. 10

21. İzgili, *a.g.e.*, s. 85.

22. Tanju Tosun, *Yeni CHP ve Politikanın Seyri*, (Orion Yayıncılık, Ankara: 2012) s. 158-161.

23. Ete, Eşkinat, *a.g.e.*

parti yönetiminde yeniden üretmiş oldu. Böylece CHP yönetiminin iki kanadı, kendilerine ait siyasal gündemleri, öncelikleri ve bakış açılarıyla partinin topluma verdiği mesajlara kendi damgalarını vurma çabasında gözükmektedir.²⁴ CHP, Kurultayın ardından özellikle 2013 yılında parti içi ideolojik ayrışma ve mücadelelerle anılırken, diğer yandan 2013 yılında AK Parti karşıtlığında birleşen ve hareketlenen toplumsal ve siyasal muhalefetin ana merkezi olma hamleleriyle anılmıştır.²⁵ Özellikle Gezi eylemleri sürecinde CHP'nin aldığı pozisyon ana merkez olma taktiğinin örnekleriyle doluydu. Gezi eylemlerini diğer parlamento içi ve dışı muhalif unsurlarla birlikte AK Parti'nin siyasal meşruiyetinin zayıflatılmasına yönelik bir teşebbüs olarak sıklıkla kullanmıştır.

Kılıçdaroğlu'nun genel başkan oluşuyla birlikte CHP'nin yenilenme arayışı dikkat çekmekle birlikte, bu konuda net bir pozisyona yerleşememesi asıl göze çarpan gelişmedir. Bir yandan zamanın ruhu ile uyumlu bir parti yaratma arayışında sosyal demokrat kimliğe içkin çeşitli sosyal politikalar dillendirilirken, bunun da ötesine geçerek başta Kürt sorunu olmak üzere, yeni anayasa yazım süreci, laiklik gibi konularda Baykal döneminin "negatif siyaset" dilinden uzaklaşma çabaları göze çarpıyordu. Nitekim konuya ilişkin en somut örnek, 26 Mart 2013 tarihli grup toplantısında Kürt sorununu da kapsayacak biçimde, demokratikleşme, insan hakları, toplumsal barış temelli sorunların çözümüne yönelik bir öneri paketinin kamuoyu ile paylaşılmış olmasıdır. Bu pakette özel yetkili mahkemelerin kaldırılması, tutuklu milletvekillerinin serbest bırakılması, uzun tutukluluk sürelerinin kısaltılması, ifade özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılması, siyasi partiler kanununda değişikliğe gidilmesi, seçim barajının düşürülmesi, din ve vicdan hürriyeti-

nin teminat altına alınması gibi öneriler göze çarpıyordu.²⁶ CHP Kılıçdaroğlu liderliğinde siyasal sistemin demokratikleşmesine dair zaman zaman bu öneri ve benzerlerini geliştirip kamuoyu ile paylaşsa dahi, özde parti içindeki ulusalcı aktörlerin direnmesi ve ulusalcı-Kemalist tabanın partiyi terk edeceği endişesiyle önerilerinin takipçisi olamamıştır. Hatta, iktidarın attığı adımlar arasında kendi önerisiyle benzeşenler olduğu durumlarda bile şiddetli AK Parti karşıtlığından vazgeçmemiştir. Bu karşıtlık, özellikle Kürt sorunun çözümüne yönelik olarak Oslo'da PKK yöneticileri ile iktidarın başlattığı müzakere sürecinin bir ayağını oluşturan adımlar başlangıçta onaylanırken,²⁷ süreç içinde parti içindeki ve tabandaki ulusalcı-Kemalistler nedeniyle şiddetli karşı çıkma refleksi geliştirilmesinde de ortaya çıkmıştır. Sözü edilen bu zikzaklar CHP'nin 30 Mart seçimlerine yönelik söylem ve ittifaklarını da önemli ölçüde şekillendiriyordu.

CHP'nin bu tüzük değişikliğinde parti içi süreçlerin demokratiklik, katılımcılık, çoğulculuk ekseninde revize edilmesi yeni parti aklına ilişkin ulaşılmaya çalışılan yeni bir üst aşama şeklinde değerlendirilebilirdi.

30 Mart 2014 yerel seçimlerine gidilirken, bir yandan Gezi Parkı eylemlerine destek veren toplum kesimleriyle, diğer yandan üstü kapalı da olsa Gülen hareketiyle toplumsal ve siyasal ittifak arayışına yönelen bir CHP'den söz etmek yanlış olmaz. Bunun yanısıra, merkez sağın toplumsal tabanına sirayet edip, bu tabandan AK Parti'ye yönelen seçmeni çekebilmek için kimi

24. Ete, Eşkinat, a.g.e., s. 11.

25. Hatem Ete, Yunus Akbaba, Galip Dalay, Sami Orçun Ersay ve Doğan Eşkinat, "2013'te Siyaset", *Seta Analiz*, (Şubat 2014) s. 24.

26. Altunoğlu, Eşkinat, a.g.e., s. 15.

27. A.g.e., s. 17.

illerde belediye başkanı ya da meclis üyeliği adayları arasına eski DP ve AP'li isimler dahil ediliyordu. Bu stratejinin temel amacı, merkez sağın AK Parti'ye katılmayı tercih etmeyen kimi aktörleri aracılığıyla sağ seçmeni çekebilme idi.²⁸ CHP'nin 30 Mart'a yönelik öncelikli hedefi özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi kentlerde büyükşehir belediye başkanlıklarını kazanmak, diğer illerde sahip olduğu belediye başkanlıkları sayısını artırmaktı. Büyük kent-

Genel olarak muhalefetin, özel olarak da CHP'nin seçimdeki siyasi amacı Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı seçiminde aday olmasını engellemeye odaklıydı.

lerde hedefe ulaşamaması ve oy kaybı yaşanması Kılıçdaroğlu'na karşı parti içi muhalefetin yükselmesine meşru bir zemin yaratabilirdi. Bu gerçeğin farkında olan Kılıçdaroğlu ve ekibi büyük kentlerdeki belediye başkan adaylarını belirlemede temel ölçüt olarak "seçim kazanma potansiyeli"ni almıştır. Ankara'da MHP kökenli Mansur Yavaş'ın, İstanbul'da potansiyel genel başkan adaylarından Mustafa Sarıgül'ün büyükşehir belediye başkan adayları olarak gösterilmeleri bu gerekçeye dayanıyordu. Parti, İzmir'de iki dönemdir büyükşehir belediye başkanını olan Aziz Kocaoğlu ile devam kararı alırken, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi illerde özellikle ilçe belediye başkanı adaylarında önemli değişikliklere gitmiş, seçimlere yeni adaylarla gitmeyi tercih etmiştir.

28. A.g.e., s. 18.

30 MART 2014 YEREL SEÇİMLERİ

30 Mart 2014 yerel seçimleri, yerel niteliğinden çok, Türkiye genel siyasetinin tayin edici olduğu bir iklimde gerçekleşmiştir. 17 Aralık 2013'te iç içe bir takım örgüt davalarının da dahil olduğu ve doğrudan siyasi iktidarı hedef aldığı anlaşılan bir dizi dava marifetiyle seçimleri ve siyaseti dizayn etme hamlesi seçimlerin yerel dinamiklerinin üzerine örterken; genel olarak muhalefetin, özel olarak da CHP'nin seçimdeki siyasi amacı Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı seçiminde aday olmasını engellemeye odaklıydı. Bu nedendir ki, 2009'da 55 sayfalık yerel seçim bildirgesi ile seçmenin karşısına çıkan CHP, 30 Mart 2014 seçimleri için yerel konulardan çok ayrıntılı bahsetmeyen, kısa bir "yerel seçim bildirgesi" hazırlamayı tercih etmiştir.²⁹ Bildirge kısa olmasına rağmen, saptadığı sorunlar ve geliştirdiği öneriler CHP'nin Baykal dönemiyle karşılaştırıldığında daha proaktif olduğuna işaret etmekteydi.

30 Mart 2014 yerel seçimlerinde il genel meclisi Üyeliği örneğinde CHP Türkiye genelinde toplam geçerli 10.175.026 oyun 1.716.720'sini alarak, yüzde 16,9 oranında oy elde etmiştir.³⁰ Büyükşehir belediye başkanlığı sonuçları incelendiğinde, 34.913.716 geçerli oyun 10.835.876'ini alarak, yüzde 31'lik oy oranıyla 6 büyükşehir belediye başkanlığı kazanmıştır. Belediye başkanlıkları bağlamında bir değerlendirme yapıldığında, 41.619.798 geçerli oyun yüzde 26,4'ü ile, 11.008.961 oyla 226 belediye başkanlığı elde etmiştir. Belediye meclis üyeliği sonuçları örneğinde baktığımızda, 41.527.387 geçerli oyun 10.938.262'sini almış, yüzde 26,3 oy oranıyla 4161 belediye meclis üyeliği kazanılmıştır.³¹

29. Murat Yılmaz, "30 Mart Sonrası 4 Ayın Gündemi", *Sabah*, 22 Mart 2014.

30. <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/gumrukdahil/gumrukdahil.pdf>

31. *TC. Resmi Gazete (Mükerrer)*, S:28992, (6 Mayıs 2014).

TABLO 2: CHP OYLARININ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (%)

BÖLGELER	CHP 2009 İG	CHP 2011	CHP 2014 İG	CHP 2014-2011	CHP 2014-2009 İG
MARMARA	25,5	33,0	31,6	-1,4	6,1
EGE	25,2	31,1	28,4	-2,7	3,2
AKDENİZ	19,8	25,5	22,9	-2,6	3,1
KARADENİZ	16,6	21,7	18,8	-2,9	2,2
İÇ ANADOLU	13,4	17,6	15,6	-2,0	2,2
GÜNEYDOĞU ANADOLU	7,0	8,0	5,8	-2,2	-1,2
DOĞU ANADOLU	8,5	13,4	9,6	-3,8	1,1

30 Mart seçimlerini belediye meclis üyeliği seçim sonuçları örneğinde değerlendirdiğimizde, şu hususlar dikkat çekmekte: CHP 20 ilde kendi ortalamasının üzerinde oy toplamayı başarırken, 5 büyük kentte oyları şu şekildeydi: İstanbul yüzde 36,8, Ankara yüzde 31,7, İzmir yüzde 45,9, Bursa yüzde 25 ve Adana yüzde 26. En yüksek oy aldığı 5 il ise; Kırklareli yüzde 52,7, İzmir yüzde 45,9, Tekirdağ yüzde 43,9 ve Muğla yüzde 43,3 idi. Oy oranlarına bölgesel olarak bakıldığında, ilk bakışta şu hususlar göze çarpıyor:

2014 yerel seçim sonuçlarını İlçe belediye meclis üyeliği oy dağılımı örneğinde incelediğimizde, CHP'nin en fazla oyu oransal olarak Marmara bölgesinde aldığı görülüyor. Bu bölgede yüzde 31,6 oy ortalamasına ulaşan parti ikinci olarak Ege bölgesinde oy toplamıştır. Bölgedeki ortalaması yüzde 28,4'tür. CHP'nin oy tabanının en sınırlı olduğu bölge ise yüzde 5,8 ile Güneydoğu Anadolu'dur. Doğu Anadolu'da ise yüzde 10'a ulaşamamış, ortalaması yüzde 9,6'da kalmıştır. 2011 genel seçim sonuçlarıyla karşılaştırıldığında tüm bölgelerde 3,8-1,4 puan arasında oy kaybı yaşanması dikkate değerdir. En fazla kayıp ise 3,8 ile Doğu Anadolu'da gerçekleşmiştir. 2009 yerel seçimleri il genel meclisi sonuçlarıyla karşılaştırıldığında ise, 2009'a göre oyları sadece Güneydoğu Anadolu'da ve 1,2 puan gerilemiştir. Marmara'da 6,1, Ege'de 3,2, Akdeniz'de 3,1, Karadeniz'de 2,2, İç Anadolu'da 2,2 ve Doğu Anadolu'da 1,1 puanlık artış söz konusudur.

Yerel seçimlerde CHP'nin beklediği başarıya ulaşamaması CHP içinde seçim sonrası yüksek sesle çok fazla tartışmaya neden olmamış, ağırlıklı olarak ulusalcılar partinin başarısızlığını hem parti içinde hem de kamuoyu önünde cılız sesle dillendirmişlerdir. Bunun temel nedeni, birkaç ay sonra gidilecek Cumhurbaşkanlığı seçimidir. Bu anlamda partide kalan sınırlı muhalifler tartışmayı Cumhurbaşkanlığı seçimi sonrasında bırakmak istiyorlardı. Fakat CHP'nin MHP ile ortak aday olarak Ekmeleddin İhsanoğlu'nu göstermesi partideki tartışmaları alevlendirmiştir. Tartışmaların temelinde, İhsanoğlu gibi sağ-milliyetçi bir ismi CHP gibi sosyal demokrat ve iddialı bir partinin, üstelik MHP ile ortak aday olarak göstermesi bulunuyordu. Cumhurbaşkanlığı seçimi, CHP'nin İhsanoğlu'nun adaylığı ile birlikte sağa yönelik politikasının önemli bir işareti olarak yorumlandı.

CHP VE CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ

Türkiye, 30 Mart yerel seçimlerinin ardından 10 Ağustos'ta aynı yıl içinde ikinci kez sandığa gitti. Cumhurbaşkanlığı seçimi Türkiye siyasetinde genel ve yerel seçimlerle karşılaştırıldığında her zaman yüksek yoğunluklu tartışmaların gölgesinde yapılmıştır. 2007'de yapılan Anayasa değişikliğine istinaden Cumhurbaşkanlığı parlamenter sistemimizde ilk kez doğrudan halk tarafından seçilecekti. Seçime üç ay kala yaşanan tartışmaları dikkate aldığı-

mızda, geçmişte olduğu gibi seçimin devlet krizine yol açmasa da, kendi içinde kaotik tartışmaları barındırdığı açıktı. Bunun temel nedenleri; bir yandan AK Parti'nin muhtemel aday Erdoğan'ın seçilmemesi için muhalefet partilerinin benimsediği strateji ve hamleler, diğer yandan aday olup seçilirse Erdoğan'ın parlamenter sistemin ötesinde, fakat Anayasadan alacağı güce dayanan görev ve yetki konumlandırmasıyla Çankaya'da aktif bir siyasi aktör olmak istemesiyle ilgiliydi. CHP ve MHP stratejilerini AK Parti adayına karşı ortak bir aday belirleyerek, AK Parti'nin hegemonik konumuna psikolojik bir darbe vurma üzerine kurulumuşlardır. Her iki partinin stratejileri AK Parti adayını Çankaya'ya çıkarmama üzerine kuruluydu. Cumhurbaşkanı seçimi CHP'nin oy gücünün test edileceği bir seçim olmayacaktı. Asıl testin AK Parti ve adayının gücünü sandıkta kırmak olduğu dikkate alınır, CHP ve MHP'nin ortak bir aday üzerinde buluşmalarını için aslında çok fazla neden de bulunmuyordu. Nitekim CHP ve MHP kısa sürede İhsanoğlu'nun adaylığı üzerinde uzlaşmışlardır.³² Cumhurbaşkanı seçim sonucu beklentilerin dışında gerçekleşmedi. Çatı aday İhsanoğlu geçerli 39.992.352 oyun 15.427.361'ini, Recep Tayyip Erdoğan 20.661.780'ini, Selahattin Demirtaş 3.903.211'ini aldı³³ ve Erdoğan halk tarafından seçilen ilk Cumhurbaşkanı oldu. Seçim sonucu CHP açısından açıkça bir başarısızlığa karşılık geliyordu.

10 Ağustos 2014 akşamı ortaya çıkan tablo, Türkiye siyasi hayatında seçmenin özgür iradesiyle ilk kez Cumhurbaşkanı seçmesi anlamında geleceğe not düşülecek bir özelliğe sahipti. Erdoğan'ın tabanda başladığı siyaset yolculuğu, tavanda Çankaya Köşkü'ne çıkacak toplumsal desteği elde etmesiyle yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Seçimin açığa çıkardığı en yalın gerçek Erdoğan'ın başarısı iken, başarısızlığın adresinin hangi taraf ya da taraflar olduğuna ilişkin net bir

yanıt vermek güç. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) 30 Mart 2014 yerel seçimlerindeki toplam oylarını alamadığını veri kabul edersek, ortada bir başarısızlığın olduğu da açıktı. İhsanoğlu, 10 Ağustos seçimlerinde yüzde 38 civarında oy aldı. Matematiksel olarak baktığımızda bu oran, 30 Mart yerel seçimlerindeki toplam CHP ve MHP oylarının yaklaşık 4 puan altındadır. CHP'den bir miktar oyun Demirtaş'a gittiğini, fakat bu oy kaymasınının MHP oylarındaki kadar sonucu tayin edici olmadığını söyleyebiliriz. 30 Mart'ta CHP oylarının en yüksek olduğu kimi büyük batı kentlerinde Demirtaş'ın HDP (BDP) oylarının üzerine çıkması, Kürt seçmenin sandığa yönelmesinden kaynaklanmıyor. Bu sonuç muhtemelen, geçen seçimde CHP'ye oy vermiş, özgürlükçü sol çizgideki sınırlı CHP seçmeninin, İhsanoğlu'nun politik kimliği nedeniyle CHP'ye karşı gösterdiği protestocu refleks ve Demirtaş'ın radikal demokrasi, çoğulcu siyaset-toplum söylemi ile ilişkilendirilebilir.

10 Ağustos cumhurbaşkanı seçimi, CHP açısından başarı ve başarısızlığa ilişkin kimi bulguları bir arada barındırıyor. Seçim eğer siyasette başarılı sonuç elde etme eylemi olarak düşünülürse, CHP açısından bir başarısızlık mevcut. Erdoğan'ı güçten düşürme ve sandıktan Cumhurbaşkanı olarak çıkarmama stratejisinin hayata geçirilmediği veri alındığında, CHP amacına ulaşamamıştır. Lakin yüzde 38'lik oy gücü içinde, 30 Mart'taki oy tabanını 10 Ağustos koşullarına rağmen koruduğu için de CHP başarılıdır. Mevcut tabloda, kendi seçmen tabanı içindeki çok sınırlı özgürlükçü sol unsurlar dışında, muhtemelen Kemalist seçmenin önemli bir kısmını dahi sandığa yöneltmiş ve *çatı aday* için oy toplamış bir CHP'nin mutlak başarısızlığı ilan edilemez. Sorun CHP'den çok, Erdoğan'ın Türkiye'de siyaset sosyolojisi bağlamında kendi sosyolojik tabanını büyük ölçüde koruması, konsolide etmesi, üstelik MHP'ye gidip gelen bir kitleyi 10 Ağustos'ta kendi lehine seferber etmesiyle ilişkilidir.

32. Tanju Tosun; "Muhalefetin Köşk'e Aday Arayışı: Stratejiler ve Hamleler", *Al Jazeera*, 28 Mayıs 2014.

33. <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/sspsCumhurbaskani.jsf>

CUMHURBAŞKANI SEÇİMİNİN ARDINDAN YENİ ROTA ARAYIŞI

CHP'nin 30 Mart yerel seçimlerinden itibaren izlediği stratejide sağ seçmenden oy alabilme adına sağ kökenli siyasi/siyasi olmayan aktörleri partiye davet etme, hatta aday gösterme stratejisi, İhsanoğlu'nun çatı adayı olarak ilanıyla yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Kimi siyasi analizciler tarafından "CHP'nin sağcılışması" olarak değerlendirilen bu aktör transferlerine dayalı stratejisi, aslında CHP'nin sağcılışması değildi. Daha ziyade CHP'nin sosyal demokrat değerlerden uzaklaşmadan içselleştirdiği tarihsel siyasal merkezi, toplumsal merkez ile buluşturma, kitleselleşme stratejisi olarak tanımlanabilir. 10 Ağustos'ta beliren resmi, CHP'nin klasik tabanının, sağ kökenli aday gösterme stratejisine şiddetli bir tepki vermediği şeklinde okumak mümkündür. Seçimin ardından işleyecek süreçte CHP elitlerinin üzerine düşen başlıca sorumluluk; aktör transferleri yerine sosyal demokrasi anlayışını Türkiye toplumunun değerleriyle örtüştürerek bir transformasyona tabi kılmaktır. CHP'liler bu meseleye odaklanmak yerine, partinin İhsanoğlu'nun ortak aday gösterilmesiyle birlikte sağa kaydığı şeklinde eleştiriler üzerinde odaklanmayı tercih ettiler. Kılıçdaroğlu'nun partideki ulusalcı muhaliflerin eleştirisi karşısında meseleye bakışı daha farklı olmuştur. Kılıçdaroğlu CHP'nin kitle partisi olduğunu, söylemlerinde bir değişiklik olmadığını, bu özelliğiyle toplumun her kesiminden oy alabilmek için politikalarını geniş kitlelere anlatmasının önemini vurgulayan bir pozisyon belirlemiştir.³⁴

CHP'nin 30 Mart'tan 10 Ağustos'a AK Parti karşısında seçim kazanmaya odaklı olarak izlediği "kimliğini beklemeye alma" üzerine dayalı stratejisi, kendi kimliğiyle seçmen karşısına çıkamaması ya da kimlik değiştirmesi olarak okun-

mamalıdır. CHP'nin bir süreden beri yaptığı esasında; Türkiye'nin yeni sosyolojilerini niceliksel olarak yanına çekme adına eski kimliklerle ittifak kurarak matematiksel olarak güçlenme arayışından başka bir şey değildir. 10 Ağustos, CHP'nin deneme yanılma yoluyla büyümeye çalışma stratejisinin geleceğine dair önemli ipuçlarını da içermekteydi. 10 Ağustos'ta sağ kimlikli bir aday olarak İhsanoğlu'nun ulaştığı oy, CHP'nin de kendi doğal-klasik tabanını konsolide ettiği, fakat bu siyaset tarzı ve stratejisiyle de seçim kazanmasının mümkün olmadığına da işaretliydi. CHP için asıl mesele; kendi konsolide ettiği seçmeninden çok, Erdoğan'ın konsolide ettiği seçmene sirayet etmek ve bu kitlenin bir kısmını yanına çekebilmektir.³⁵

CHP'nin bir süreden beri yaptığı esasında; Türkiye'nin yeni sosyolojilerini niceliksel olarak yanına çekme adına eski kimliklerle ittifak kurarak matematiksel olarak güçlenme arayışından başka bir şey değildir.

Cumhurbaşkanı seçiminin ardından CHP içindeki muhalifler yeni bir Kurultay toplama arayışına yönelmişlerdir. Sonuçta Kılıçdaroğlu'nun kabulü, hatta öncülük etmesiyle 5-6 Eylül 2014'te yeni bir Kurultaya gidilmesi kararı alınmıştır. MYK'nın aldığı olağanüstü Kurultay kararına göre Kurultayın iki gündemi vardı: Genel başkan seçimi ve tüzük değişikliği. 5-6 maddeyle sınırlı tutulması konusunda alınan ilke kararına göre özellikle teşkilatlarda görevden almaları ilişkin değişikliğe gidilmesi ve ön seçim maddesinde de sınırlı değişiklik yapılması öngörülmüştü.

34. *Radikal*, 16 Ağustos 2014.

35. Tanju Tosun, "CHP Hep Kaybetmeye Mahkum mu?", *Al Jazeera*, 11 Ağustos 2014.

Parti içindeki muhalifler Kurultay kararına tepkiyle yaklaşırken, aceleye getirilmiş Kurultayın örgütle bağ kurmayı engellediği, adaylara çalışmalarını için yeterli zaman kalmadığı düşüncesi öne çıkarılmıştır.

CHP'nin 18. Olağanüstü Kurultayında genel başkan adayı olarak Kemal Kılıçdaroğlu ve Yalova milletvekili Muharrem İnce yarışmıştır. Kılıçdaroğlu Kurultayda yaptığı konuşmada öncelikli olarak CHP'ye ilişkin bir kimlik tanımlaması yaparak partinin vizyonunu çizdi ve partiyi sağa kaymakla suçlayanlara yükledi.³⁶

Genel başkanlık seçiminde 1185 geçerli oyun 740'ını alan Kılıçdaroğlu yeniden genel başkan seçilirken, İnce'ye delegelerden gelen oy desteği 415'ti. Kurultay öncesinde CHP'de yaşanan en önemli gelişmelerden biri, eski Saadet Partili Mehmet Bekaroğlu'nun Kılıçdaroğlu'nun daveti üzerine CHP'ye katılması olmuştur. Bekaroğlu'na göre CHP'nin değişmesi, dönüşmesi Türkiye'nin önünü açacaktı.³⁷ Kurultayın ardından kamuoyunda CHP'den kopmalar yaşanacağına ilişkin genel bir kanı hakimdi. İnce seçimin ardından yaptığı konuşmada Kılıçdaroğlu'na bağlılığını sunarken,³⁸ kısa sürede parti içindeki ulusalcılardan kopmalar başlamıştır. Nitekim, çatı aday olarak İhsanoğlu'nun Cumhurbaşkanlığına aday gösterilmesine karşı çıkan Ankara Milletvekili Emine Ülker Tarhan 30 Ekim 2014'te partisinden istifa etti. İstifa gerekçesinde CHP yönetiminin uygulamalarını eleştiren Tarhan partinin iktidar umudu da hedefi de olmadığını, yanlış ve zayıf politikaların parçası olmak istemediğini kamuoyuna deklare etmiştir.³⁹ Tarhan'ın istifasının ardından partiden yeni isimlerin de ayrılacağı kamuoyunda dillendirilmeye başlandı.

36. A.g.m.

37. "Yeniden seçilen Kılıçdaroğlu'ya 'olağanüstü' yara", *Evrensel*, 5 Eylül 2014, <http://www.evrensel.net/haber/91274/yeniden-seccilen-kilicdarogluya-olaganustu-yara>

38. *Vatan*, 5 Eylül 2014.

39. "Emine Ülker Tarhan CHP'den ayrıldı", *Dünya Bülteni*, 31 Ekim 2014, <http://www.dunyabulteni.net/haber/313129/emine-ulker-tarhan-chpden-ayrildi>

Bu görüş partideki bir diğer ulusalcı milletvekili Süheyl Batum tarafından da dile getirilince, "partiyi kamuoyu önünde doğrudan tartışmaya açtığı ve parti bütünlüğünü sarsan tutum içine girdiği" gerekçesiyle "kesin ihraç istemiyle" disipline sevk edilmiş, Yüksek Disiplin Kurulu Kararı (YDK) ile de 10 Aralık'ta CHP'den ihraç edilmiştir.⁴⁰ Batum'un sözleri nedeniyle kendisine verilen ihraç cezası CHP'de parti içi demokrasinin sınırlarını göstermesi anlamında dikkate değerdir. Batum daha sonra kendisi aleyhine verilen karara yaptığı itirazın Mahkeme tarafından haklı bulunup, davayı kazanmasıyla CHP'ye geri dönmüştür.

7 HAZİRAN SEÇİMİNE DOĞRU CHP

18. Kurultay sonrası kendi iç sorunlarını büyük ölçüde çözen CHP'nin önünde 7 Haziran seçimine yönelik olarak tamamlaması gereken iki ödev vardı. Bunlardan ilki milletvekili adaylarının belirlenmesi, ikincisi ise seçmenin karşısına onları cezbedecek iddialı vaatlerin yer aldığı bir seçim bildirgesiyle çıkılmasıydı. CHP her iki konuda da hazırlıklara erken başladı. Gerek aday belirleme yöntemi, gerekse seçim bildirgesi partinin kamuoyu nezdinde yeni bir imaja kavuşması için etkili araçlardı.

CHP 7 Haziran için 85 seçim bölgesinin 55'inde milletvekili adaylarını üyelerinin katılımıyla ön seçim yoluyla, 45 ilde hakim denetiminde, 10 ilde örgüt denetiminde tüm üyelerin katılımıyla belirleme kararı almıştır. Geri kalan ve 30 seçim bölgesinden oluşan illerde (bunlardan 17'si CHP'nin yüzde 10'un altında oy aldığı yerlerdir) tüzük gereği merkez yoklamasına gidilmiştir. Onun dışındaki 13 ilde de bölge hassasiyetleri, dengeleri bakımından merkez yoklaması yapılmıştır.

40. *Habertürk*, 3 Kasım 2014.

CHP ön seçim kararıyla her şey bir yana, parti içi demokrasiyi kurumsallaştırmayı düstur edinmiş çağdaş sosyal demokrat bir parti olma yolunda çok önemli bir adım attı. Ön seçim, parti üyeliğinde niceliksel ve niteliksel bir gelişme yaratma potansiyeline sahipti. Türkiye’de her 100 seçmenden yaklaşık 19’u bir partiye üyedir. AK Parti seçmeninin yüzde 33’ü, CHP seçmeninin yüzde 9’u partilerine üye iken, tüm kayıtlı üyelerin yüzde 73’ünün AK Parti üyesi olduğu bilinmektedir. Ön seçim, bu alandaki çalışmalarda “Uyuyan Ortaklar” (sleeping partners) olarak tanımlanan üyeleri “aktif üye”liğe yöneltebilir. Dolayısıyla üyelerin ön seçimde yaptıkları seçme eyleminin işe yaradığını fark etmeleri, potansiyel olarak CHP’ye yeni üyeler kazandırabileceği gibi, farklı partilere ganimet beklentisi dışında üye olma motivasyonu sağlayabilir. Siyaset bilimci Ali Yaşar Sarıbay CHP’nin ön seçim tercihini diğer partilere kıyasla ileri bir adım olarak görse de, fermuar sistemi, aidat ödemeyen üyelerin oy kullanamaması, kontenjan oranı gibi örneklerle bunun “eksikli demokrasi anlayışı”na tekabül ettiğini düşünmektedir. Konuya ilişkin net bir değerlendirme yapmak için, kimlerin hangi meziyetleriyle kontenjan adayı gösterildiklerini de dikkate almak gerekir. Kontenjan adayı olma kriteri ekonomik güç, genel başkana yakınlık, sosyolojik kimlikler v.b dinamiklerle şekillenirse, Sarıbay’ın “yumuşak sultanizm” kavramsallaştırmasına “gönüllü kulluğu” da eklemek gerekecektir.

CHP’DE ÖNSEÇİM VE KONTENJAN ADAYLIĞININ ANLAMI

Ön seçim sonucunda Adnan Keskin gibi parti yöneticisi bir profesyonel siyasetçinin oyunun dışına itilmesi, Baykal, Sarıgül ve Önder Sav gibi hatırı sayılır siyasetçilerin ilk sıralara yerleşememesi, azımsanmayacak sayıdaki milletvekilinin sıralamaya girememesi; CHP üyelerinin “eskimiş

siyasetçiler”le hesaplaşması ve asıl yenilenmenin kadrolarda başlanması gerektiğine ilişkin mütevazı mesajı olarak okunabilir. Ön seçimin en önemli sonuçlarından biri; birçok seçim çevresinde ön seçime giren Alevi adayların ön sıralara yerleştirilmesidir. Diğer yandan, “Gerek ön seçimde, gerek kontenjanların kullanımında kendilerini ‘ulusalcı’ olarak tanımlayan ve Türk milliyetçiliğinden ibaret bir ideolojik hattı CHP içinde yaşatmaya çalışan kanat da gönüllü ya da gönülsüz ya partiden uzaklaşmış ya da uzaklaştırılmıştır”.⁴¹ Ön seçimin dikkat çeken sembolik sonuçlarından biri Ankara’da gerçekleşmiştir. Partinin önemli isimlerinden eski Genel Sekreter Önder Sav “Ben bir ön seçim sevdalısıyım. Kaderimi hiçbir zaman ön seçim yapıldığında parti yetkililerine bırakmadım”⁴² şeklindeki açıklamasıyla girdiği ön seçimde, eski Grup Başkanvekili ve Genel Başkan Yardımcısı Hakkı Süha Okay’la beraber, uzun yıllar siyaset yaptıkları Ankara 1. bölgede başarılı olamamıştır. Kılıçdaroğlu’nun, kendisi dahil, milletvekili adaylarının yaklaşık üçte ikisinin ön seçimle belirlenmesinin yolunu açması parti tabanını canlandırmış, diğer parti yönetimleri üzerinde belki sonraki seçimlerde daha çok hissedilecek bir taban baskısının doğmasına zemin hazırlamıştır.

CHP’nin ön seçimi ve büyükşehirlerdeki kadın adaylar partide potansiyel yeni bir rüzgar estirme imkanı yakalarken, ön seçim süreci, CHP teşkilatlarının sağa açılmak istemediğini net bir biçimde ortaya koymuş, geçen seçimde baş tacı edilen “sağ” adaylar bu kez liste dışında kalmış ya da alt sıralarda yer bulmuştur. CHP listesi, kilit bölgelerde sosyal demokrat ve genç oyların HDP’ye kaymasını önlemeyi amaçlamakta, bu anlamda CHP’nin büyük bir sıçramaya değil, “oyunu muhafaza etmeye” odaklandığını düşünenlere göre, listesinin bu özelliği,

41. Aydın Engin, “Evet, Alkışlıyoruz...”, *Cumhuriyet*, 13 Nisan 2015.

42. “Ankara’da liste yarışı”, *Al Jazeera*, 28 Mart 2015, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/ankarada-liste-yarisi>

maceraya girmeden “oyları muhafaza etme” mantığı üzerine kuruludur.⁴³

Aday seçim yöntemleri Gideon Rahat ve Reuven Hazan’a göre, liderden seçmenlere doğru gidildikçe kapsayıcı, tek liderin belirleyiciliğinde dışlayıcı, üyelerin belirlemesi durumunda ikisi arasında yer alır. CHP bu seçimde ön seçim, aday yoklaması ve merkez yoklamasına başvurduğu için, aday belirleme yöntemi hem kapsayıcı (*inclusiveness*), hem de dışlayıcı (*exclusiveness*) oldu. Özellikle ön seçim parti içi demokratik süreçlerin pekişmesi anlamında yabana atılmaması gereken bir adımdır. Fakat, seçime olası etkisi konusunda sınırlılığı gözden kaçırılmamalı. Asıl önemli olan husus; ön seçimin niteliksel anlamda etkileri, daha doğrusu parti tabanının ötesinde Türkiye seçmenindeki karşılığı, seçmene seslenme potansiyelinin ne olacağıdır. Öncelikle belirtilmesi gereken; diğer partilerin seçmenleri CHP ön seçim yaptı diye bu partiye yönelmeyecektir. Buna rağmen, seçenle seçilen arasında ön seçimle organik bağın tesis edildiğini keşfeden üye-seçmen için, siyasal temsil farkındalığı yaratılmıştır. Kendi temsilcisini belirleme, seçme hakkını elde ettiğini düşünen seçmenlerin, hem fikirlerin hem de kimlik gibi sosyal aidiyetlerin seçtikleri aracılığıyla temsil edileceğine olan inançları artmıştır.

Kılıçdaroğlu’nun kontenjan tercihlerine yöneltilebilecek iki temel eleştiriden ilki; liste dışı bırakılan kimi adaylar nedeniyle partinin yasamadaki teknik hafızasının zayıflama riskidir. Özellikle parlamentoda yasama fonksiyonunda teknik bilgi-beceriye dayanan komisyon üyelerinin neredeyse tümünün liste dışı kalması, yasama tekniği bakımından profesyonelleşmenin ve kurumsallaşmanın zaman aldığı düşünülürse, önümüzdeki dönemde CHP’nin yasama organında zorlanacağı konuların başında gelmektedir. Genel başkan yardımcılarında oluşan A takımı bir yana bırakıldığında (ki onlar da partideki yönet-

sel görevleri nedeniyle aktif olarak parlamenter faaliyetlere yoğun katılım gösterememektedir), kimi iş yapan aktif, teknokrat kökenli isimlerin liste dışı kalması partiyi yasama etkinliği anlamında kısa vadeli duraksatabilir. İkinci eleştiri; Kılıçdaroğlu’nun kontenjan yöntemiyle koltuk rezerve ederken, ön seçime güvenerek yerelliği büyük ölçüde es geçmesidir. Bunun için İzmir kontenjanlarına bakmak yeterlidir.

Siyasi partileri seçmen nezdinde muteber kılan, oy vermeye yönelten etkenler arasında adayların nitelikleri, kimlikleri, donanımları yadsınmasa da, partiler ideoloji-program-aktör harmonizasyonuna dayalı siyasi mekanizmalardır. Karizmaların rakipleri yıkıcı etkileri bir yana bırakıldığında, doğru zamanda doğru adayla yola çıkmak partileri yarışa bir adım önde başlatır. Fakat, bitiş çizgisine ulaşmak için aslanan, partinin bütüncül olarak seçmen tarafından nasıl algılandığı olup, bunu da tayin eden seçmeni ikna metotlarıdır.

7 HAZİRAN SEÇİMİ VE CHP SEÇİM BİLDİRGESİ

CHP 7 Haziran sonrası nasıl bir Türkiye inşa edeceğini bildirme aracılığıyla Türkiye toplumuna takdim ederken, bunun Kılıçdaroğlu’nun ifadeyle dört ayaklı bir stratejiye dayandığını ifade etmiştir. Birinci ayak “Katılımcı Cumhuriyet, Devletin Hesap Verebilirliği, Saydamlık”, ikinci ayak “Dünya İle Rekabet Edebilen Türkiye”, üçüncü ayak “Sosyal Devlet” ve dördüncü ayak ise “Sürdürülebilir Yeniden Yapılandırılmış Devlet” şeklinde kurgulanmaktadır. Bildirgede dik-kati çeken en önemli husus; her stratejiye karşılık gelen projelerle, bu kez CHP’nin “proje sosyal demokrat parti” kimliğiyle seçmenin karşısına çıkma isteğidir ki, bu projeler politik olanın önüne çok belirgin biçimde ekonomik olanı koymakta ve seçmene doğrudan ekonomi üzerinden seslenmek istemektedir. Ekonomik temelli projelere sosyal takviyeler de yapılmak suretiyle eko-

43. Aslı Aydıntaşbaş, “Sağdan Sola Listeler”, *Milliyet*, 8 Nisan 2015.

nomik olan ile sosyal olan harmanlanırken, böylece ekonomizm-popülizm birlikteliğinde ilk kez iddialı biçimde seçmenin karşısına çıkmaktadır.

Genel olarak vaatlere göz atıldığında, seçime katılan partilerin çoğunun seçim bildirgesinde yer alan standart altı metinlerle karşılaşılmaktadır. CHP'nin buradaki tek farkı, ekonomiyi sosyal içerikli proje takviyeleriyle siyasetin önüne koyması ve seçmen için umudun dozajını artırmasıdır. Türkiye'de seçmenlerin parti tercihinde ekonomik faktörlerin öncelikli belirleyici olduğu dikkate alındığında, CHP'nin bu stratejisinin mantığını anlamak kolaylaşır.

“CHP'nin bildirgesinde yeni ve farklı olan ne?” sorusuna yanıt arandığında ilk göze çarpan; CHP'nin Türkiye'de sosyal demokrasi ya da demokratik solun tarihsel olarak çoğu kez es geçtiği ya da arka plana attığı büyüme, kalkınma ve üretme konusunu ilk kez bu ölçüde öne çıkarmasıdır. Nitekim ekonomi, istihdam yaratan kapsayıcı bir ekonomi olarak tanımlanırken; refah seviyesi yüksek bir toplumun ancak insan odaklı kalkınma, bilgi ve teknolojiyle üreten ve büyüyen ekonomi ile gerçekleştirileceği dillendirilmektedir. Devlete biçilen rol ise ekonomik kalkınmayı desteklemektir.⁴⁴ İstikrarlı ve kapsayıcı büyümenin ancak güçlü sosyal devlet ile sağlanacağını altı çizilmektedir. Büyüme modeline ilişkin açıklama ve tanımlamalar baz alındığında, tipik bir piyasacı-liberal seçim bildirgesine ilişkin modeller dikkat çekmekle birlikte; büyümenin liberal keskinliği özellikle tarım kesimi ve esnafa yönelik politika, öneri ve projelerde törpülenmektedir. Diğer yandan, stratejinin 3. ayağına karşılık gelen sosyal devlet ve sosyal devleti güçlendirme iddiaları,⁴⁵ buna yönelik projeler, CHP'nin ilk kez bu denli yüksek sesle üretileni paylaşmayla harmanlama eksenli bir sosyal devlet inşası iddiasına tekabül etmektedir. Türkiye'de sosyal demokrat geleneğin aksak ekonomi tahayyülü

geçmişte paylaşımın yanına üretimi koymakta zorlanırken, bu kez “yaratılan refahı hakça bölüşme, önce üretme, ardından adam gibi bölüşme” tasavvuru, bildirmede CHP'nin yeni şeyler söylediğinin kanıtıdır.

Bildirmede dikkati çeken en önemli husus; her stratejiye karşılık gelen projelerle, bu kez CHP'nin “proje sosyal demokrat parti” kimliğiyle seçmenin karşısına çıkma isteğidir ki, bu projeler politik olanın önüne çok belirgin biçimde ekonomik olanı koymakta ve seçmene doğrudan ekonomi üzerinden seslenmek istemektedir.

Yurttaşlık, kimlik ve Kürt sorununa bakışa ilişkin bildirmede öne çıkan hususlara göz atıldığında, kamusal ve özel alanda kimliklerin ayırıcı değil, kaynaştırıcı işlev göreceği, bunun da ancak çoğulculukla tesis edileceği vurgulanmaktadır. CHP'nin Kürt sorunu ve çözüm sürecine ilişkin yaklaşımında Kürt sorunu temelde bir demokrasi sorunu olarak ele alınmakta, sorunun “güvenlikçi” yöntemlerle çözülemeyeceği düşünülmektedir.⁴⁶ Her ne kadar bildirmede Kürt sorununun ve çözüm sürecinin Kürt hareketince şekillendirilen ana koordinatlarını CHP'nin tanımadığı ve partinin kendi koordinatlarınıca tanımlanmak istendiği iddia edilse ve bunda haklılık payı da olsa, soruna bakışını irdelediğimiz parti CHP'dir. Mesut Yeğen'in “karşı olmayan, ama dişe de dokunmayan” Kürt meselesi ve çözüm süreci siyaseti⁴⁷ olarak tanımladığı pozisyona CHP'nin ulaşma-

44. CHP Seçim Bildirgesi 2015, s. 37-44, www.chp.org.tr

45. CHP Seçim Bildirgesi 2015, s. 68-96, www.chp.org.tr

46. “İşte CHP'nin Kürt sorununa bakışı”, *Egenin Sesi*, 26 Nisan 2015, http://egeninsesi.com/191159-iste_chpnin_kurt_sorununa_bakisi

47. Mesut Yeğen, “Beyannamelerde Çözüm Süreci: AKP ve CHP”, 27 Nisan 2015, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/beyannamelerde-cozum-sureci-akp-ve-chp>

sı kolay olmamıştır ve atması gereken çok adım vardır. Kılıçdaroğlu döneminde parti içinde ulusal aktörlerin direnmesiyle zaman zaman Baykal dönemindeki kadar olmasa da kimi savrulmalar yaşandığı malumdur. Bunun temel nedeni; Kılıçdaroğlu ve ekibinin Kürt sorununa radikal çözüm odaklı yaklaşmasının tabanda yaratabileceği tepkilerdir. Gerek bildirmede Kürt sorununa yaklaşım, gerekse partide konu ile yetkilendirilmiş olan aktörlerin açıklamaları baz alındığında, bugün CHP yakın geçmişin ikilemelerini, önyargılarını önemli ölçüde aşmış görünmektedir.

Yurttaşlık, kimlik ve Kürt sorununa bakışa ilişkin bildirmede öne çıkan hususlara göz atıldığında, kamusal ve özel alanda kimliklerin ayırıcı değil, kaynaştırıcı işlev göreceği, bunun da ancak çoğulculukla tesis edileceği vurgulanmaktadır.

7 Haziran'a hızla yol alırken, CHP neredeyse tamamen ekonomiye odaklanmış, seçim bildirmesinde halkın ekonomik beklentilerine sosyal içerikli çözüm önerilerine öncelik vermiştir. Burada AK Parti'nin hakkını teslim etmek gerekir. İktidara geldiği günden bugüne AK Parti'nin yoksul ve yoksunlar adına toplumla ekonomi üzerinden irtibatlanması; CHP'nin kimi ideolojik saplantılardan kurtulmasına, halkla arasındaki soğukluğu azaltmasına aracılık etmiştir. Dünün ideolojik şartlanmışlıkları yerine bugün biraz da AK Parti'nin varlığı ile dönüşme çabasında olan CHP'nin⁴⁸ bu tercihiinde ekonomik yaklaşımın önemli payı vardır. Bildirmede refahı tabana yayma ve sosyal adaleti tesise yönelik vaatler veri alındığında, CHP ilk kez yoksullara dokunmaya başlamış, bu kez seçimi

rakibiyle polemikler üzerinden değil, ekonomi ve ekonominin insanlara değen tarafı üzerinden götürdüğü için⁴⁹ herhalde son zamanlarda ilk kez bu ölçüde dikkate alınır olmuştur. Bildirmenin CHP'yi potaya sokması mümkün olmakla birlikte, bildirgeyle birlikte CHP de artık AK Parti gibi kimlik siyasetini yok saymadan, fakat onun da ötesine geçerek siyaset yapmaya ve bunu da üretme, kalkınma, bölüşme, proje gibi politika tercihi olan konuları öne çıkarılmaktadır.⁵⁰ Özellikle ideolojik-siyasi konuların arka plana itilip; ekonomik konulara/sorunlara ağırlık verilmesi şeklindeki akılcı strateji ile yoksullara, öğrencilere, işsizlere, emeklilere, kredi borçlularına, taşeron işçilere, asgari ücretle çalışanlara, çiftçilere, öğretmenlere yönelik ayrı ayrı somut vaatlerin paket projeler ile birlikte sunulması, yani sosyal devlet vurgusu, partinin soldan uzaklaştığı eleştirilerine bir cevap olma özelliği de taşımaktadır.⁵¹ Konuya farklı bir açıdan bakanlar CHP'nin iktidar olmaya dönük hedeflerini "Yeni Türkiye"nin ve "Yeni Dünya"nın koşullarına uyumu hesaplayan ekonomistlerin değil, kurusıkı atmayı mubah gören reklamcılarının eseri olarak görmektedir.⁵²

SONUÇ

Türkiye parti siyasetinin en köklü partisi olan CHP, Kılıçdaroğlu'nun genel başkan seçilmesiyle birlikte bir yenilenme arayışına yönelmiştir. 2010 sonrası Kılıçdaroğlu ve ekibi partinin toplum nezdindeki itibarını artırmak ve CHP'yi seçim kazanan bir parti haline getirmek için küçümsenmemesi gereken adımlar attı. Baykal

49. Aslı Aydıntaşbaş, "Aptal Olma Tabii Ki Ekonomi", *Milliyet*, 21 Nisan 2015.

50. İsmet Berkan, "CHP'nin Türkiye Siyasetine Geri Dönüşü", *Hürriyet*, 21 Nisan 2015.

51. Ruşen Çakır, "CHP'nin Seçim Stratejisi: İktidarın Adını Anmadan Muhalefet", *Habertürk*, 20 Nisan 2015.

52. Mehmet Barlas, "CHP'nin Seçim Vaatlerini Ciddiye Almak Anlamsızdır", *Sabah*, 22 Nisan 2015.

48. Fehmi Kuru, "CHP'nin Yeni Yolu", *Habertürk*, 20 Nisan 2015.

dönemi CHP'sinde lider ve yakın çalışma arkadaşları partiyi büyütme yerine, "küçük olsun, bizim olsun" anlayışıyla yönettikleri için, parti içi iktidarın ötesinde, siyasi iktidarı elde etme, hatta ona yaklaşma adına dikkate değer bir sosyolojik taban genişlemesi yaşamayan bir parti gözlemlenmekteydi. Baykal ve ekibinin tercih ettiği CHP, 2000'li yılların sosyolojisine, değişim ve dönüşümüne yanıt arayan politikarlardan beslenme yerine, CHP'nin asr-ı saadet döneminin ideolojik kalıplarıyla Türkiye ve toplumunu anlamaya çalışmıştı. Hal böyle olunca topluma seslenemeyen, toplumdan da oy desteği anlamında beslenemeyen bir CHP, yeniden açıldığından 2010'a kadar siyasal hayatta varlık ile yokluk arasında bir yerde konumlanmıştı. Dar alana tekabül eden, iktidar iddiasında olmayan CHP'nin bu statükosu parti elitleri tarafından fazlaca dert edinilmedi. Çünkü, bu statüko var olduğu sürece, siyasal iktidar olmasa bile, parti içi iktidar hep ellerinde idi. Fakat, 2002 sonrası girdiği tüm seçimlerde başarıdan uzak kalması, kaçınılmaz olarak parti dışından CHP'nin topyekün değişmesi bile yenilenmesi gerektiğine ilişkin bir talebi açığa çıkardı. Baykal'ın CHP'si gelen bu taleplere her seferinde sırt çevirmiş, sırt çevirdikçe de, sosyolojik tabanı büyüyememiştir. Kılıçdaroğlu'nun genel başkan seçilmesinin ardından başlayan yenilenme hareketi, Baykal ve ekibinin değişim ve yenilenmeye direncinin CHP'yi süratle erittiğinin farkında olunmasının ürünüdür. Kılıçdaroğlu ve arkadaşlarının CHP'yi toplum nezdinde kabul kılmak ve iktidara taşımak için utangaç bir dil ve ürkeklikle de olsa yürüttüğü "yeni CHP" hareketi, kamuoyunda CHP'de bir şeylerin değişebileceğine ilişkin bir algı yaratmıştır. Fakat, parti içinde değişime direnç gösteren statükocu ulusalcı aktörler değişim ve yenilenmenin eksik ve aksak kalmasının uzun süre müsebbibi oldular. Kılıçdaroğlu'nun genel başkan oluşundan itibaren gidilen bütün Kurultaylar, değişim ve yenilenme yolunda adım atılıp atılmayacağı şeklindeki bir soruyu canlı tutsa da, son toplanan

18. Olağanüstü Kurultay da dahil, gündem parti içi tartışmaların ötesine taşınmamıştır.

2010 sonrası CHP'nin değişim ve yenilenme yönünde cılız çıkışları gözardı edilemese de, partiyi çağdaş sosyal demokrat kimliğe dönüştürme, toplumsal talepleri siyasal ajandasına dahil edip buna yönelik politikalar üretme anlamında eyleme dönüştürülmeyen sloganik vaatler üretilmiştir. Zaman zaman demokratikleşme başta olmak üzere, ekonomi, toplum ve siyasete dair yenilenmeyle örtüşen adımlar atılmış, fakat bunların ya devamı getirilememiş ya da topluma takdimi konusunda başarısız bir CHP göze çarpmıştır. Partinin geleceğine ilişkin bu belirsizliklere rağmen, CHP'de kamuoyu nezdinde değişim umudu sürdürülmeye çalışılmıştır. Bu umudu uyandıran temel dinamik; 7 Haziran seçimine ilişkin CHP'nin tercihleridir. Özellikle ön seçim kararı ve bildirgede tarif edilen ekonomi, toplum ve siyasete ilişkin önermeler partinin iktidar olma arayışından vazgeçmediği şeklinde okunabilir. Adaylarının hatırı sayılır bir kısmını ön seçimle belirleyen parti, ilk kez demokratik süreçlerin partide işletilmesine yönelik kendi tabanına bir mesaj vermiştir. Kontenjan adaylarının çoğunun genel başkana yakınlık referansı ile kurgulanması; yeni isimlerin, gençlerin ve kadınların kontenjan listelerinde fazla yer bulamaması ön seçim kazanımlarına gölge düşürse de; ön seçim her koşulda parti içi demokratikleşme adına hafife alınmaması gereken bir kazanım şeklinde değerlendirilebilir. CHP'deki değişim umudunun varlığını devam ettirmesine zemin hazırlayan ikinci tercih seçim bildirgesinde açığa çıkan politika önermeleridir. Bildirgede yer alan ekonomik sorunlara ilişkin saptama, önerme ve vaatler CHP'nin iktidara ulaşma adına zamanın ruhuna uygun attığı adımlardır. Piyasa ekonomisiyle barışık, yerleşik kapitalist ekonominin izinden giden, sermayeyi ürkütmeyen, global ekonomik düzenin mantığıyla örtüşen bir ekonomik düzen tasarımı; piyasa sosyal proje takviyeleriyle işçisinden memuruna, işsizinden, ev kadınına, emeklisine, gencine,

yaşlısına, engellilere, herkes için yaşanacak bir Türkiye iddiası popülist bir söylem temelinde dile getirilmiştir. CHP'nin bu kez yapmaya çalıştığı; programatik belgelerinde tasvir edildiği şekliyle, yoğun popülist takviyeler içerse de çağdaş sosyal demokrat parti olma uğraşısı olarak düşünülebilir. Batı Avrupa parti sistemlerinde sosyal demokrat partiler 1980'lerden itibaren piyasa düzenine entegre olurken, piyasanın olumsuz dışsallıklarını bertaraf etmek amacıyla sosyal devletin nüfuz alanını genişletmişlerdir. Tüm bunların yanında, CHP'nin ekonomi politikası, her ne kadar seçim döneminde gündem oluştursa da, bütünsellik, gerçekçilik, ikna edicilik ve sahicilik sıkıntıları ile malûl popülist bir ekonomi yaklaşımı olduğuna yönelik genel bir kanaat hakimdir.

CHP'nin Türkiye koşullarında yenilenme, değişme arayışında en fazla zorlandığı alan; ekonomi ve sosyal alanın dışında çıkıldığında kendisini hissettirmektedir. O da; siyasal alan içinde vatandaşlık, kimlik-tanınma ve Kürt sorununa bakışı, saptamaları ve önermeleridir. Yoksa, sistemin kurumsal anlamda demokratikleşmesine ilişkin geliştirdiği öneriler –yargı bağımsızlığın-

dan yerel yönetimlerin güçlendirilmesine, medyanın bağımsızlığına, sivil toplumun güçlendirilmesine– sosyal demokrat tahayyül ile çelişki halinde değildir. Fakat, CHP için meselenin asıl kritik önemi siyasal alanda vatandaşlık, kimlik-tanınma, Kürt sorununa bakış ve çözüm sürecinin yönteminde açığa çıkmaktadır. Bildirgedeki haliyle Kürt sorunu ve çözüm sürecine ilişkin saptama ve önermeler özelinde bakıldığında, 10 yıl öncesinin CHP'siyle karşılaştırıldığında bir hayli mesafe alındığı söylenebilmektedir. Buna karşılık, çağdaş sosyal demokrasinin hak ve özgürlük tahayyülü üzerinden düşünüldüğünde, Cumhuriyetin kurucu partisinin katı Cumhuriyetçiler ne der endişesiyle vatandaşlık, kimlik, tanınma eksenindeki demokratikleşme perspektifinde sınırlarını zorlamadığı görülmektedir. Her ne kadar bu bir tercih olabilse de, sosyal demokrasinin mesele hak ve özgürlükler olduğunda, özgürlüğün asıl, sınırlamaların tali olduğu şeklindeki yaklaşımı göz önünde bulundurulduğunda, CHP'nin siyasal alana ilişkin hak ve özgürlükler ekseninde hedefe ulaşması için süratle ilerlemesinin zorunlu olduğu görülür.

Türkiye siyasetinde CHP çeyrek asırdan beri iktidar arayışını sürdüren parti konumunda. 1995 genel seçimi öncesinde kurulan kısa süreli DYP-CHP koalisyon hükümeti bir yana bırakıldığında, CHP yakın dönem siyasal hayatımızda “ömrü iktidar arayışıyla geçen parti” şeklinde nitelendirilebilir. 9 Eylül 1992’de yeniden açılmasından 10 Mayıs 2010’a kadar, kısa süreli ayrılık hariç, Deniz Baykal’la girdiği hiçbir genel seçimde iktidara ulaşamayan CHP, yeni genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ile birlikte seçim kazanmak isteyen parti olma yolunda yoğun mesai harcıyor. Kılıçdaroğlu’nun genel başkan seçilmesiyle birlikte partide gözlenen ideolojik yenilenme arayışında belirli mesafe kat edilse de, ulusalcıların baskın olduğu heterojen yapı nedeniyle CHP kendi içinde birlik görüntüsü veremeyen bir partiydi. Bu durum doğal olarak CHP’nin seçmen nezdindeki itibarını etkilediği gibi, iç sorunlarla uğraşması toplumsal taleplere yanıt vermesini de engellemiştir.

Cumhurbaşkanı seçiminden sonra parti içindeki muhaliflerin ayrılması ya da tasfiye edilmelerinin CHP’ye seçime gidilen süreçte ivme kazandırdığına yönelik yorumlar yoğunlaşmıştır. Bunu, partinin 7 Haziran seçimine yönelik hazırlıkları, milletvekili aday belirleme yöntemi ve seçim bildirgesi örneğinde gözlemlemek mümkün. Geçmiş seçimlerde adaylarını ağırlıklı olarak genel başkan ve genel merkez odaklı belirleyen CHP, ilk kez çoğu ilde adayların ön seçim yolu ile parlamenter siyasete dahil olmalarının önünü açmıştır. CHP’nin bu seçime özgü ilklerinden bir diğeri; seçmene dokunma, sorunlarını tespit ve çözüm önerileri odaklı bir bildirgeyle karşısına çıkmasıdır. Kılıçdaroğlu öncesi farklı, etnik, dinsel kimliklerden arındırılmış, neredeyse sınıfsız imtiyazsız bir Türkiye vaadiyle seçmenin karşısına çıkan CHP, bu kez ekonomiyi sosyal projeler aracılığıyla harmanlayarak “Yaşanacak Bir Türkiye” başlığıyla topluma vaatlerini ulaştırdı.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org